

Lausunto Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymälle (HSL) erityisryhmien alennus- ja vapaalipuista sekä oikeudesta matkustaa ilman lippua uudessa vyöhykemallissa

VD/1931/08.00.00.03/2015

LM-H/HW/JB

Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymä (HSL) pyytää jäsenkunniltaan lausuntoa Helsingin Seudun Liikenne -kuntayhtymän virkamiesesityksestä koskien erityisryhmien alennus- ja vapaalipuista sekä oikeudesta matkustaa ilman lippua uudessa vyöhykemallissa.

Lausuntopyynnön mukaan HSL:n hallitus ei ole sitoutunut virkamiesesitykseen, vaan odottaa kuntien näkemyksiä ennen kuin muodostaa oman kantansa. Lausuntopyyntö on liitteenä. Lisäksi liitteenä on HSL:n lausunnonantajille laatima esittelyaineisto, josta selviää tarkemmin virkamiesesityksen perusteet ja tausta-aineisto.

Lausunnot on pyydetty toimittamaan 30.4.2015 mennessä. Lausunnon antamiselle on myönnetty lisääaikaa 25.5.2015 asti.

HSL pyytää kuntia käsittelemään lausunnossaan seuraavia asioita

- Voidaanko eräiden ryhmien alennus- ja vapaalipuista luopua sekä tarkistaa oikeutta matkustaa ilman lippua toimitusjohtajan ehdotuksen mukaisesti? Miten kunta haluaisi tarkistaa ehdotusta?
- Haluaako kunta säilyttää poistettavaksi esitettyjä alennus- tai vapaalippuja saavia ryhmiä tai oikeutta matkustaa ilman lippua? Säilytetäänkö myöntämisperusteet, alennukset ja oikeudet silloin nykyisinä tai miten kunta haluaisi niitä muuttaa?
- Haluaako kunta lisätä alennus- tai vapaalippujen piiriin uusia ryhmiä tai lisätä oikeuksia matkustaa ilman lippua? Jos kunta haluaa lisätä oikeuksia, kuntaa pyydetään yksilöimään mahdollisimman tarkasti, millaisia muutoksia esitetään. Mahdollisten uusien ryhmien alennus- ja vapaalippujen tai maksuttoman matkustusoikeuden kustannusvaikutuksia ei kuitenkaan ole mahdollista selvittää lausuntokierroksen aikana. HSL:n hallitus päättää mahdollisista jatkoselvityksistä saatuaan kuntien lausunnot.
- Kuntia pyydetään arvioimaan muutosten mahdollisia vaikutuksia kunnan kokonaistalouden näkökulmasta. Lisäksi pyydetään kannanottoa siihen, onko kunta valmis hankkimaan jollekin ryhmälle alennus- tai vapaalippuja erikseen esim. jonkin muun kuin joukkoliikennesektorin – esim. sosiaalsektorin – rahoittamana ostopalveluna, jos ao. ryhmän alennus- tai vapaaliput eivät sisälly HSL:n tulevaan taksa- ja lippujärjestelmään.

Taustaa

Erityisryhmien lippusubvention HSL-alueella arvioidaan olevan nykyisin yhteensä n. 30 milj. €/a. Opiskelijoiden alennusliput muodostavat tästä valtaosan n. 27 milj. €/a. Tähän ei esitetä muutosta. Lausuntopyyntöön sisältyvien lippujen osuus on n. 3 milj. €/a, josta Vantaan osuus on n. 10–15 % eli n. 300 000–450 000 €/a.

HSL:n strategisena tavoitteena on kohtuuhintaisen ja helppokäyttöisen joukkoliikenteen järjestäminen kaikille käyttäjäryhmille. Tällä hetkellä HSL:n lipputulot kattavat noin 50 % joukkoliikenteen kustannuksista ja loppuosuus 50 % katetaan kuntaosuuksilla. Käytännössä kaikki HSL-alueen asukkaiden matkakorteilla ostamat lipputuotteet ovat nykyisellään kuntien voimakkaasti subventoimia ja erityisryhmien alennus- ja vapaalippuihin oikeutetut matkustajat, lapset ja opiskelijat saavat siten lisäalennusta aikuisten lippujen jo subventoiduista hinnoista.

Taksa- ja lippujärjestelmäuudistuksen myötä HSL pyrkii erityisryhmien osalta eroon 1980-luvulla luodusta monimutkaisesta yksilöperusteisesta alennuskäytännöstä kohti käyttäjäryhmäkohtaista ja ikäperusteista hinnoittelua.

HSL:n myymien lippujen hinnat sekä alennus- ja vapaalippujen myöntämisperusteet ovat uudessa järjestelmässä samanlaiset koko seudulla.

HSL haluaa jatkossa korostaa joukkoliikenteen hinnoittelussa sekä alennusten- ja vapaalippujen myöntämisessä ensisijaisesti liikennepoliittisia linjauksia ja liikenneturvallisuutta. HSL haluaa yksinkertaistaa ja selkeyttää uuden taksa- ja lippujärjestelmän alennus- ja vapaalippujen perusteita ja niihin liittyviä käytäntöjä nykyisestä, koska moninaiset alennus- ja vapaaliput tulevat monimutkaistamaan matkalippujärjestelmää uuteen vyöhykemalliin siirryttäessä ja alueen laajetessa.

Samalla HSL pyrkii joukkoliikennesektorin ja sosiaalitoimen työnjaon selkiyttämiseen niin, että jatkossa Kela ja kuntien sosiaali- ja terveystoimi myöntää sosiaalisin perustein esim. pienituloisille alle 70 v. eläkeläisille, yli 30 v. opiskelijoille ja pitkäaikaistyöttömille myönnettävät matkustusta koskevat avustukset osana toimeentulotukea.

vuosina joukkoliikenteen esteettömyyteen sekä lipun ostamisen ja maksamisen helppouteen on kiinnitetty erityistä huomiota kehitettäessä joukkoliikenteen kalustoa ja toimintaympäristöä sekä uutta maksujärjestelmää ja -laitteita. Joukkoliikennevälineiden ja maksuvälineiden esteellisyys tai matkan maksamisen vaikeus eivät enää ole samanlainen este matkan maksamiselle tai lipun leimaamiselle kuin oli 1980-luvulla nykyisiä alennuskäytäntöjä luotaessa vuoden 2017 tilanteessa, kun uusi järjestelmä otetaan käyttöön

Uuden taksa- ja lippujärjestelmän myötä matkustaminen muuttuu monilla matkoilla nykyistä edullisemmaksi. HSL:n tavoitteena on lisätä joukkoliikenteen käyttöä. Koska lähtökohtana on tasapainoinen kokonaisratkaisu, järjestelmän tulee olla myös kuntatalouden näkökulmasta kestävä.

Näillä perusteilla HSL on päättänyt yksinkertaistaa erityisryhmien alennus- ja vapaalippukäytäntöjä ja asettanut erityisryhmienkin alennukset ja vapaaliput sekä niiden myöntämisperusteet uudelleenarvioitaviksi.

Lausuntoasiaa on käsitelty pääkaupunkiseudun koordinaatioryhmän kokouksessa 24.4.2015. Koordinaatioryhmä keskusteli asiasta, mutta kokous ei päätynyt yhteiseen ja hyväksyttyyn näkemykseen.

HSL:n hallituksen aikaisemmat päätökset koskien alennus- ja erityisryhmien lippuja (HSLH 10.12.2013)

Osana lippujärjestelmä uudistusta HSL on jo aiemmin päättänyt ottaa käyttöön seniorilipun. Jatkossa kaikille yli 70-vuotiaille HSL-alueen asukkaille klo 9–14 välillä arvolippuja 50 % alennuksella.

Opiskelijalippu säilyy käytännössä nykyisenä eli 17–29-vuotias opiskelija saa 50 %:n alennuksen aikuisten arvo- ja kausilipuista. Nykyiseen käytäntöön poiketen yli 30-vuotias opiskelija ei enää ole oikeutettu opiskelijalippuun.

Lasten ja nuorten lippujen (alennus 50 % aikuisen matkalipun hinnasta) oikeutettujen ikäraja nousee yhdellä vuodella eli 17-vuotias voi jatkossa matkustaa lastenlipulla.

HSL:n virkamiesesityksen pääkohdat

- 1) HSL ei enää myönnä alennuslippuja Kelan kansaneläkettä tai takuueläkettä saaville.

Nykyisin kansaneläkkeen saavilla alennusprosentti on 25 ja takuueläkettä saavilla 50. Tuen saajia (käyttäjiä) seudulla on n. 8 000–9 000.

Osittain tätä käyttäjäryhmää palvelee yli 70-vuotiaiden päivälippu, koska nykyisin tuen saajista 30–50 % on yli 70-vuotiaita. Toimeentulotuen perusosasta päättäminen ja maksaminen siirtyy Kelalle vuonna 2017. HSL:n ei kuulu antaa ”lisätukea” käyttäjän taloudellisen maksukyvyyn perusteella, vaan mahdollinen matkatuki kuuluu antaa muun tukijärjestelmän kautta.

- 2) HSL ei enää myönnä alennuslippuja invalideille.

Nykyisin invalidit, joilla on liikuntakykyä heikentävä pysyvä vamma tai pitkäaikainen sairaus saavat 25 %:n alennuksen aikuisten arvo- ja kausilipuista. Tuen saajia (käyttäjiä) seudulla 5 000–6 000.

Osittain tätä korvaavana ratkaisuna on em. mainittu yli 70-vuotiaiden päivälippu, koska invalidien matkakortin käyttäjistä yli 75 % on täyttänyt 70 vuotta. Aikaisemmin joukkoliikenne ei ole ollut esteetöntä ja alennuslipulla on osittain korvattu tästä aiheutuvaa lisähaittaa joukkoliikenteen

käyttäjälle. Tämä haitta on vähentynyt esteettömän joukkoliikenteen yleistyessä. Lisäksi kaupungit investoivat merkittävästi joukkoliikenteen esteettömyyteen mm. infrarakentamisen ja kalustohankintojen yhteydessä.

3) HSL ei enää myönnä vapaalippuja sokeille.

Nykyisin sokea, jolla on näkövamman haitta-aste vähintään 90 %, saa vapaalipun ja oikeuden saattajaan (jolla on oma vapaalippu). Tuen saajia (käyttäjiä) seudulla 1 100–1 200.

Osittain tätä korvaavana ratkaisuna on em. mainittu yli 70-vuotiaiden päivälippu, koska sokeiden matkalipun käyttäjistä on 40 % yli 70-vuotiaita.

Aikaisemmin joukkoliikenteen käyttö on ollut ongelmallista näkövammaisille. Tämä haitta on pienentynyt esteettömän joukkoliikenteen yleistyessä ja erityisesti näkövammaisille suunniteltujen teknisten ratkaisujen seurauksena mm. pysäkkikuulutukset.

4) pientä lasta (0–6 vuotta) vaunuissa, rattaissa tai pyörätuolissa kuljettava henkilö saa matkustaa ilman matkalippua vain niissä busseissa, joissa lipun leimaaminen on mahdollista vain edestä (kuljettajan vieressä oleva laite, lastenvaunuilla tullaan keskiovista)

Kyseinen etuus koski alkujaan vain busseja perustuen liikenneturvallisuuteen. Myöhemmin etuus on laajentunut käsittämään koko joukkoliikennettä. Matkalipputeknologian kehittyminen sekä joukkoliikennekaluston ja pysäkki-infran esteettömyyden parantuminen ovat vieneet pohjaa edun myöntämisperusteilta.

5) Pyörätuolia käyttävä henkilö ja hänen saattajansa saa matkustaa ilman matkalippua vain niissä busseissa, joissa lipun leimaaminen on mahdollista vain edestä (kuljettajan vieressä oleva laite, pyörätuolilla tullaan keskiovista). Oikeus edelleen saattajaan

6) Sotainvalidien ja rintamaveteraanien vapaaliput säilyvät käytännössä ennallaan, mutta ryhmät yhdistetään yhdeksi asiakasryhmäksi. Nykyisin vapaalipun saa henkilö, joka täyttää sotainvalidin tai rintamaveteraanin vapaalipun myöntämisperusteet. Vapaalipun käyttäjiä on seudulla yhteensä 4 000–5 000.

Esitys: oikeus saattajaan säilyy esityksen mukaan edelleen niillä henkilöillä, jotka eivät pysty itsenäisesti käyttämään joukkoliikennettä (lääkärintodistus). Saattaja matkustaa maksutta, saatettava tarvitsee oman asiakasryhmänsä mukaisen lipun

Vantaan kaupungin aikaisemmat kannanotot (Tela 1.10.2013 ja Kh 7.10.2013)

Vantaa kannattaa HSL:n esityksiä lastenlipun ikärajan nostamisesta yhdellä vuodella, lastenlipun ja opiskelijalipun hinnoitteluperiaatteista sekä opiskelijalipun myöntämisperusteita

Vantaa kannattaa seniorilipun toteuttamista arvolippuna päiväliikenteessä. Alennuslippujen ajallinen kelpoisuus tukee Vantaan palvelulinjaston toteuttamista. Palvelulinjasto käsittää 7 eri linjaa, joita liikennöitäisiin klo 9–14. Seniorilipun myöntäminen yli 70-vuotiaille on myös perusteltua.

Muiden alennus- ja vapaalippujen osalta vaaditaan lisäselvityksiä, miten nämä olisivat toteutettavissa kuntien ostopalveluina huomioiden seudullisen tasapuolisuuden toteutuminen. Olisi syytä myös selvittää onko HSL-kuntien kesken löydettävissä yhteistä kantaa oikeuksista matkustaa ilman lippua tai alennuslippujen myöntämisistä, jolloin nämä voitaisiin edelleen säilyttää HSL:n lippujärjestelmässä.

Matkustajien turvallisuuden ja bussiliikenteen sujuvuuden varmistamiseksi olisi perusteltua säilyttää tietyille ryhmille (esim. pyörätuolin käyttäjät) oikeus matkustaa ilman lippua. Liikennevälineissä liikkuu myös satunnaisia kaupungin ulkopuolelta tulevia esimerkiksi pyörätuolia käyttäviä matkustajia, joille kunta ei voi myöntää vapaalippua.

Vantaan kaupungin lausunnon valmistelu

Vantaan kaupungin osalta valmistelu on tehty kuntatekniikan keskuksessa. Sosiaali- ja terveyshuollon toimiala on pyytänyt eri järjestöjen kannanottoja.

Kuntatekniikan keskus on koonnut lausuntoluonnoksen. Järjestöiltä saadut kommentit ovat lausunnon liitteenä.

Yhteenveto kaupungin hallintokuntien ja järjestöjen lausunnoista/kommenteista

Vantaan näkövammaiset ry:n hallitus esittää, että HSL:n esityksestä poiketen sokeilla (haitta-aste 90 %) säilyisi edelleen vapaalippu. Perusteluna on kyseisen vapaalipun käyttäjien menojen kasvu ja näkövammaisten siirtyminen käyttämään enemmän yhteiskunnan maksamia kuljetuspalveluja, jolloin kustannukset yhteiskunnalle ovat suuremmat.

Vantaan vanhusneuvosto käsitteli esitystä kokouksessaan 23.3.2015 ja esittää/toteaa kokouksen pöytäkirjan mukaan, että

- Vanhusneuvosto on tyytyväinen siihen, että vuonna 2013 pääkaupunkiseudun vanhusneuvoston antaman lausunnon jälkeen lausunnoissa ehdotettu 70+-alennuslippu klo 9–14 välillä on tulossa käyttöön uudessa vyöhykemallissa
- Lisäksi vanhusneuvosto toivoo, että kehitettäisiin edelleen seuraavia asioita:
 - esitettiin, että näkövammaisten/sokeiden tulisi saada matkustaa maksutta
 - toivottiin B- ja C-vyöhykkeiden poistoa
 - ehdotettiin seniorilipun alarajaksi 68 vuotta
 - ehdotettiin, että seniorilippu 9–14 olisi maksuton (50 % alennuksen sijaan)
 - todettiin hyväksi, että saattajat saavat matkustaa ilmaiseksi

Vantaan vammaisneuvoston lausunnossa 8.4.2015 puolletaan em. Näkövammaisten Keskusliiton perusteita erityisryhmien alennus- ja vapaalippujen säilyttämiselle.

Vantaan valtuustoryhmien edustajille jätettiin 16.4.2015 yhteensä 557 hengen allekirjoittama nettiadressi, jossa vaaditaan:

- 0–4-vuotiaista lasta lastenvaunuissa, -rattaissa tai pyörätuolissa kuljettava henkilö saa matkustaa HSL-alueella ilman matkalippua bussissa, junassa, raitiovaunulla ja Suomenlinnan lautalla
- pyörätuolilla liikkuva saa matkustaa vapaalipulla bussissa, junassa, raitiovaunulla ja Suomenlinnan lautalla
- näkövammaisen/sokea saa matkustaa vapaalipulla bussissa, junassa, raitiovaunulla ja Suomenlinnan lautalla
- rollaattorilla tai muun tukivälinen avulla liikkuva henkilö, myös alle 70-vuotias, on oikeutettu 50 %:n alennukseen aikuisten arvolipuista kaikkina viikonpäivinä klo 9–14 välisenä aikana

seniorilippu tulee myöntää 65 vuotta täyttäneille. Seniorilippu oikeuttaa 50 %:n alennukseen aikuisten arvolipuista kaikkina viikonpäivinä klo 9–14 välisenä aikana.

Kaupunginhallitus 11.5.2015 § 17

Maankäytön, rakentamisen ja ympäristön toimialan apulaiskaupunginjohtaja va.:n esitys:

Päätetään antaa HSL:lle seuraava lausunto erityisryhmien alennus- ja vapaalipuista sekä oikeudesta matkustaa ilman lippua uudessa vyöhykemallissa:

”Vantaan kaupunki kannattaa pääosin HSL:n virkamiesesitystä erityisryhmien alennus- ja vapaalipuista sekä oikeudesta matkustaa ilman lippua uudessa vyöhykejärjestelmässä. Kuntien tavoitteena on kuntaosuuksien kasvun hillitseminen ja kaikki siihen tähtäävät toimenpiteet ovat kannatettavia.

HSL:n tulee kehittää kertalipun maksamismenetelmiä, jotta jokaisella matkustajalla on tasavertainen mahdollisuus ostaa myös kertalippu liikenneturvallisuuttaan vaarantamatta. Asia koskee erityisesti linja-autoja ja kuljettajarahastusta.

HSL:n tulee selvittää, miten nuoret sekä työikäiset kansaneläkkeen ja takuueläkkeen saajat voitaisiin sisällyttää vanhuksille suunnatun alennushintaisen päivälipun piiriin. Pienituloisten eläkeläisten liikkuminen on usein joukkoliikenteen varassa. Eläkkeeseen suhteutettuna joukkoliikenteen eläkeläisalennusten menetys merkitsee heille merkittävää elinkustannusten kasvua. Toimeentulotuki ei korvaa kasvavia joukkoliikennekustannuksia nykyisille toimeentulotuen asiakkaille, sillä toimeentulotuen perusosaan sisältyy jo kohtuulliset joukkoliikennemaksut.

Vantaan kaupunki ei tässä vaiheessa päätä, hankkiiko kaupunki joillekin ryhmille joukkoliikenteen lippuja. Mahdolliset päätökset tehdään sen jälkeen, kun HSL on tehnyt päätökset lausunnolla olevista esityksistä.”

Tarkastetaan ja hyväksytään pöytäkirja tämän pykälän osalta heti kokouksessa.

Päätös:

Päätettiin yksimielisesti jättää asia pöydälle seuraavaan kokoukseen.

Kaupunginhallitus 25.5.2015 § 33

Maankäytön, rakentamisen ja ympäristön toimialan apulaiskaupunginjohtaja va.:n esitys:

Päätetään antaa HSL:lle seuraava lausunto erityisryhmien alennus- ja vapaalipuista sekä oikeudesta matkustaa ilman lippua uudessa vyöhykemallissa:

"Vantaan kaupunki kannattaa pääosin HSL:n virkamiesesitystä erityisryhmien alennus- ja vapaalipuista sekä oikeudesta matkustaa ilman lippua uudessa vyöhykejärjestelmässä. Kuntien tavoitteena on kuntaosuuksien kasvun hillitseminen ja kaikki siihen tähtäävät toimenpiteet ovat kannatettavia.

HSL:n tulee kehittää kertalipun maksamismenetelmiä, jotta jokaisella matkustajalla on tasavertainen mahdollisuus ostaa myös kertalippu liikenneturvallisuuttaan vaarantamatta. Asia koskee erityisesti linja-autoja ja kuljettajarahastusta.

HSL:n tulee selvittää, miten nuoret sekä työikäiset kansaneläkkeen ja takuueläkkeen saajat voitaisiin sisällyttää vanhuksille suunnatun alennushintaisen päivälipun piiriin. Pienituloisten eläkeläisten liikkuminen on usein joukkoliikenteen varassa. Eläkkeeseen suhteutettuna joukkoliikenteen eläkeläisalennusten menetys merkitsee heille merkittävää elinkustannusten kasvua. Toimeentulotuki ei korvaa kasvavia joukkoliikennekustannuksia nykyisille toimeentulotuen asiakkaille, sillä toimeentulotuen perusosaan sisältyy jo kohtuulliset joukkoliikennemaksut.

Vantaan kaupunki ei tässä vaiheessa päättä, hankkiiko kaupunki joillekin ryhmille joukkoliikenteen lippuja. Mahdolliset päätökset tehdään sen jälkeen, kun HSL on tehnyt päätökset lausunnolla olevista esityksistä."

Tarkastetaan ja hyväksytään pöytäkirja tämän pykälän osalta heti kokouksessa.

Käsittely:

Merkittiin, että kaupunginhallituksen varajäsen Markku Weckman poistui yhteisöjääviyden vuoksi kokoushuoneesta tämän asian käsittelyn ja päätöksenteon ajaksi.

Päätös:

Kaupunginhallitus päätti yksimielisesti antaa HSL:lle seuraavan lausunnon:

"Erityisryhmien alennus- ja vapaaliput sekä oikeus matkustaa ilman lippua tulisi säilyttää ennallaan."

Pöytäkirja tarkistettiin ja hyväksyttiin tämän pykälän osalta heti kokouksessa.

Liite:

- Lausuntopyyntö/Erityisryhmien alennus- ja vapaaliput sekä oikeus matkustaa ilman lippua uudessa vyöhykemallissa/Helsinginseudun liikenne/HSL

Täytäntöönpano: kaupunginkanslia

Muutoksenhakuohje: 7.4 Oikaisuvaatimus- ja valituskielto

Lisätiedot:

kaupungininsinööri Henry Westlin, puh. 09 8392 2427, etunimi.sukunimi[at]vantaa.fi